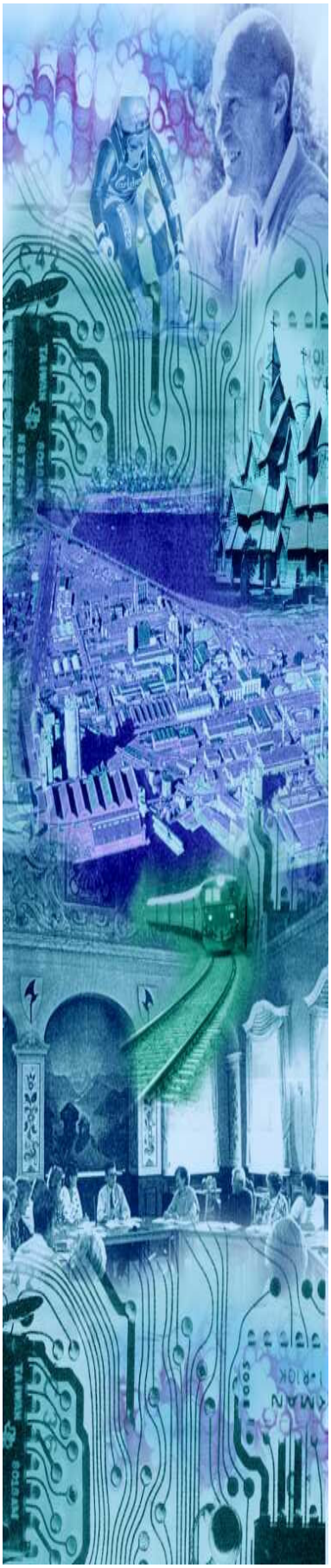

Regnskapsføring av finansielle instrumenter

Av

Ailin Aastvedt

Telemarksforsking-Bø

TF-notat nr 5/2005
8. mars 2005

© Telemarksforsking-Bø 2005
TF-notat nr. 5/2005
ISSN 0802-3662
Pris: kr. 100,-

Telemarksforsking-Bø
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: 35 06 15 00
Fax: 35 06 15 01
www.telemarksforsking.no

FORORD

Notatet er utarbeidet på oppdrag fra Kvinesdal kommune. Vi har i de senere år sett økende bruk av ulike finansielle instrumenter i samfunnet generelt, der flere kommuner har valgt å plassere midler i finansielle instrumenter. Formålet for kommunene vil ofte være å oppnå maksimal avkastning innenfor en gitt risikoprofil, og selvfølgelig gi en meravkastning i forhold til om disponeringene ikke hadde vært foretatt. Nye typer disposisjoner medfører ofte nye regnskapsmessige problemstillinger. Vår oppgave har vært å vurdere regnskapsmessige problemstillinger knyttet til forvaltning av nåverdi konsesjonsavgift. Konkret ønsket kommunen forslag til regnskapsmessig behandling når det gjelder forvaltning av fremtidige konsesjonsavgifter knyttet til:

- Frigjorte midler ved nullkupongswap
- Plassering av midler i obligasjoner
- Rentesikring

Notatet er skrevet av Ailin Aastvedt ved Telemarksforsking – Bø.

Harald Norberg i Terra Securities ASA har bidratt med mange nyttige råd og innspill når det gjelder beskrivelsen av de enkelte plasseringene som Terra har foretatt på vegne av Kvinesdal kommune. Vi ønsker også å rette en takk til Åge Sandsengen, revisjonssjef i Valdres kommunerevisjon som har bidratt med sin regnskapsfaglige kompetanse. Helge Mauland ved Universitet i Stavanger har vært en nyttig diskusjonspartner i prinsipielle regnskapsspørsmål. Begge har gitt mange konstruktive innspill underveis. Vi vil også takke Knut Veggeland i Kvinesdal kommune, både for at vi fikk anledning til å se nærmere på denne problemstillingen og for tilbakemeldinger underveis.

Bø i Telemark, mars 2005

Ailin Aastvedt
prosjektleder

INNHOLDSFORTEGNELSE

1 SAMMENDRAG 5

2 BESKRIVELSE AV DISPONERINGER 7

2.1 FRIGJORTE MIDLER 7
2.2 DISPONERING AV FRIGJORTE MIDLER 7

3 REGNSKAPSMESSIG BEHANDLING AV FINANSIELLE INSTRUMENTER 9

3.1 ANLEGGSMIDDEL ELLER OMLØPSMIDDEL? 9
3.2 MARKEDSBASERTE FINANSIELLE OMLØPSMIDLER 11
3.3 SIKRINGSBOKFØRING 15

4 REGNSKAPSFØRING AV FORETATTE DISPONERINGER 16

4.1 FRIGJORTE MIDLER VED NULLKUPONGSWAP 16
4.2 PLASSERING AV FRIGJORTE MIDLER 18
4.2.1 Aksjeindeksert obligasjon 18
4.2.2 Kredittobligasjon (CLN) 19
4.2.3 Rentesikringsavtale 20
4.3 NOTEOPPLYSNINGER 20
4.4 AVSLUTTENDE KOMMENTARER 21

5 DEFINISJONER KNYTTET TIL FINANSIELLE INSTRUMENTER 23

REFERANSER 27

VEDLEGG 28

1 SAMMENDRAG

Det har i de siste årene vært en omfattende økning i bruken av finansielle instrumenter i kommunene, både med hensyn til volum, type instrumenter og anvendelsesområder. Dette har gitt mange nye utfordringer når det gjelder regler for regnskapsmessig behandling. Notatet er ikke ment som en oppsummering av gjeldende regler på området. Det er avgrenset til å gjelde særskilte plasseringer i Kvinesdal kommune og regnskapsmessig behandling av disse.

I kapitel 2 beskrives de disponeringer som Terra har foretatt, på vegne av Kvinesdal kommune. Vi har forsøkt å gjøre beskrivelsen så lettfattelig som mulig, slik at også de som ikke har spesielle kunnskaper om temaet finansielle instrumenter skal ha mulighet til å forstå disposisjonene. Selve "arrangementet" består av to deler. Kommunen har fått frigjort midler med bakgrunn i nåverdi av fremtidig konsesjonsavgift. Disse midlene er plassert i aksjeindekserte obligasjoner og kredittobligasjoner. I tillegg til dette har kommunen inngått en rentesikringsavtale med Nordea. Det er risiko knyttet til kredittobligasjonen som skal sikres gjennom denne avtalen. Uansett hvilken innfallsvinkel vi har til problemstillingen vil ikke dette være risikofrie plasseringer for kommunen. Kvinesdal kommunes intensjon med plasseringene er selvfølgelig å få avkastning av investeringene, og da fortrinnsvis høyere enn ved å plassere pengene i banken. En sentral problemstilling er derfor hvordan denne risikoen skal behandles i kommunens regnskap.

Innfallsvinkelen til denne problemstillingen er at vi i første omgang redegjør for reglene for klassifikasjon av finansielle instrumenter. Den regnskapsmessige klassifikasjonen er avgjørende for selve verdsettelsen av instrumentene. Alternative verdsettelser er:

- historisk kost, og nedskriving ved varig og betydelig verdifall
- laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi
- virkelig verdi

Videre angir vi mulige løsninger for de konkrete disposisjonene som Kvinesdal kommune har foretatt. Vi har skissert to løsninger for kommunen. Den ene løsningen innebærer klassifisering som omløpsmiddel og verdsettelse til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi. Vår vurdering er at ordlyden i KRS (F) nr 1 taler for dette. Konsekvensen av å klassifisere obligasjonene som omløpsmidler er at nullkupongswapen blir klassifisert som kortsiktig gjeld.

Vi skisserer en alternativ løsning som innebærer å klassifisere plasseringene som anleggsmidler og nullkupongswapen som langsiktig gjeld. Plasseringen må da nedskrives til virkelig verdi ved varig og betydelig verdifall. Kommunens langsiktige intensjon med plasseringen taler for denne løsningen.

Alternativ 3, verdsettelse til virkelig verdi, er etter vår oppfatning ikke aktuelt i dette tilfellet, da kriteriene for verdsettelse til virkelig verdi ikke er oppfylt.

Påløpte renteinntekter og rentekostnader skal regnskapsføres fortløpende i henhold til anordningsprinsippet. Dette gjelder uavhengig av klassifikasjon av obligasjonene og nullkupongswap. Selve posteringsforslagene er vist i eget vedlegg.

I avsnitt 4.3 omtaler vi nytten av tilleggsinformasjon i form av noter til regnskapet. Noteopplysninger bør ses i sammenheng med formålet med regnskapet og nytten for brukerne av regnskapet. Avslutningsvis peker vi på at det ikke er utviklet god kommunal regnskapsskikk på den type problemstillinger som er omtalt i dette notatet.

I kapitel 5 gis noen korte definisjoner av ord og uttrykk knyttet til finansielle instrumenter. Dette er i hovedsak ord og uttrykk som man vil finne igjen i dette notatet. Vi har også definert noen ord og uttrykk som går igjen i de dokumentene som beskriver Kvinesdals kommunes disponeringer, uten at de nødvendigvis er gjengitt i dette dokumentet. Ikke alle håndterer denne type instrumenter daglig, og vi håper at en slik liten ”ordliste” kan være til hjelp i bestrebelsene på å forstå disposisjonene.

2 BESKRIVELSE AV DISPONERINGER

2.1 Frigjorte midler

Kvinesdal kommune inngikk i 2003 en nullkupongswap med DnBNOR. DnBNOR stilte til disposisjon 43,7 millioner kroner til Kvinesdal kommune den 16.12.2003 i bytte mot 5,8 mill. hvert år frem til og med år 2013. Kontantstrømmen som Kvinesdal kommune bytter i en nåverdi, er stipulert fremtidig inntekt fra konsesjonsavgift. Selve konsesjonsavgiftene er ikke involvert i transaksjonen, og vil fortsatt bli utbetalt til kommunen uavhengig av inngåtte kontrakter. Kommunal- og regionaldepartementet har uttalt at nullkupongswapen har de samme økonomiske realitetene som et lån, men at avtalen ikke likestilles med et lån ihht Kommuneloven § 50 nr 1.[1]

Nullkupongswapavtalen med DnBNOR sammenstiller kontantstrømmene med forvaltningsprofilen til kommunen. Dette betyr at tilbakebetalingsplanen i rentebytteavtalen hovedsakelig skjer mot slutten av avtaleperioden, dvs. i 2013. Totalt utgjør "lånet" 43,6 mill. Total tilbakebetalingsplan er på 65,7 mill. Kostnaden i renteswapen er fast gjennom hele perioden, med nominell rente på 4,9 %. Den effektive renten er på 5,6 %.

2.2 Disponering av frigjorte midler

Av de frigjorte midlene er 10 mill investert i aksjeindekserte obligasjoner, 33 mill i kredittobligasjoner (CLN) og det resterende beløp på 0,6 mill er overført bank. Det er problemstillinger knyttet til klassifikasjon og verdsettelse av obligasjonene som omtales nærmere her.

Aksjeindeksert obligasjon
Avkastningen på obligasjonen er knyttet til verdien på underliggende aksjer. Avkastningen på obligasjonen tilsvarer utviklingen av gitte aksjeindekser (FTSE 100, Eurostx, SMI og TOPIX). Kommunen har vanlig kredittrisiko på hovedstolen, mens avkastningen er avhengig av børsutviklingen. Det er ikke foretatt noen sikring knyttet til denne investeringen (utover porteføljeprinsippet).

Kredittobligasjon
Kommunen har også investert i kredittobligasjon, kalt Credit linked notes (CLN).
«Credit linked notes» er et obligasjonslån utstedt av en låntaker, men hvor investor i tillegg har kredittrisiko mot en tredjepart i henhold til regler som er nærmere beskrevet i lånedokumentasjonen. Kredittobligasjonen, som Kvinesdal kommune har investert i, har 30 underliggende verdipapirer som hver teller 1/30 av saldo til enhver tid.

Avkastningen fra CLN er renter fra låntaker, og renter fra kredittderivatene. Renten er flytende, og avkastningen er avhengig av NIBOR. I tillegg til dette kommer risiko for kreditthendelser. Renterisikoen er sikret gjennom rentesikringsavtale med Nordea. Denne beskrives nedenfor.

[1] Brev fra KRD til Fylkesmannen i Sogn og Fjordane datert 20.09.2002

Kommunen sin hensikt med disse disposisjonene er langsiktig, og strukturen er konstruert slik at det er meningen at kommunen skal sitte med alle verdipapirene til forfall.

Rentesikringsavtale

Det er inngått en rentesikringsavtale med Nordea hvor rentene knyttes til NIBOR (+margin). Rentesikringen er med utgangspunkt i forventet forvaltningsvolum for kommunen, minus aksjeobligasjonen ettersom denne inneholder en ”fast rente” i konstruksjonen. Hensikten er at alle kontantstrømmer som har risiko i forhold til renteutviklingen skal ha samme referanse, nemlig 3 måneders NIBOR. Pr i dag er det dermed kredittobligasjonen som er sikret gjennom denne avtalen. Ordningen gjør at kommunen ikke tjener eller taper på fremtidige renteendringer. Ordningen garanterer kommunen en avkastning på 4,853 % på kredittobligasjonen.

Oversikt over anslått kontantstrøm fra disposisjonene fremkommer i vedlegg 2.

3 REGNSKAPSMESSIG BEHANDLING AV FINANSIELLE INSTRUMENTER

3.1 Anleggsmiddel eller omløpsmiddel?

Det er vesentlig for verdsettelse av finansielle instrumenter å fastslå om disse er anleggsmidler eller omløpsmidler, da det er ulik regnskapsmessig behandling avhengig av klassifikasjon. Vi skal derfor først beskrive nærmere reglene for klassifikasjon av eiendeler, og da spesielt for finansielle instrumenter.

Kommuneloven har ingen detaljerte regler om regnskapsføring i kommunene. Nærmere regler fremkommer i Forskrift om årsregnskap og årsberetning[2], hjemlet i Kommuneloven § 48.[3] Vurderingsreglene i kommuneregnskapet fremgår av Årsregnskapsforskriften § 8. Det er utgitt en foreløpig standard for god kommunal regnskapsskikk for klassifikasjon av anleggsmidler, omløpsmidler, langsiktig gjeld og kortsiktig gjeld, KRS (F) nr 1. I merknadene til regnskapsforskriften fremkommer det at vurderingsreglene i hovedsak følger reglene i regnskapsloven. Dette tilsier at der vi ikke kan finne nærmere regler i god kommunal regnskapsskikk vil god regnskapsskikk for private virksomheter være retningsgivende, så lenge disse ikke strider mot de grunnleggende sammenhengene i det kommunale regnskapssystem.

Anleggsmidler er eiendeler bestemt til varige eie eller bruk. Andre eiendeler er omløpsmidler. Det er ikke foretatt noen nærmere definisjon av anleggsmidler i forskriften. Varige driftsmidler deles i 3 kategorier:

- Varige driftsmidler
- Finansielle anleggsmidler
- Immatrielle eiendeler

Med finansielle anleggsmidler menes utlån, obligasjoner, aksjer og andeler. Det er denne type anleggsmidler som omtales nærmere her. Kriteriet for at et finansielt instrument skal anses som et anleggsmiddel er at det har en løpetid på mer enn ett år, eller ikke vil bli realisert innen ett år regnet fra anskaffelsestidspunktet.

Ved vurdering om et finansielt instrument er omløpsmiddel eller anleggsmiddel vil anskaffelsens formål og intensjon i stor grad være retningsgivende. Dvs. at klassifiseringen først og fremst skal baseres på om eiendelen er bestemt til varig eie eller bruk.

Plassering av likviditet i verdipapirer vil imidlertid i hovedsak bli klassifisert som omløpsmidler. Markedsbaserte verdipapirer, også de som ikke inngår i en handelsportefølje, er alltid omløpsmidler. Det er gjort et mindre unntak fra denne strenge regelen, KRS(F) nr 1:

---

[2] Forskrift om årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner
[3] I det videre kalt Årsregnskapsforskriften

> ”Andre markedsbaserte verdipapirer skal klassifiseres som omløpsmidler med mindre kommunen har foretatt investeringen ut fra næringspolitiske eller ut fra andre særlige hensyn. I slike tilfeller klassifiseres verdipapirene som anleggsmidler”

Denne spesialregelen for markedsbaserte verdipapirer må gå foran den generelle regelen i KRS (F) nr 1 pkt 1 om eiendeler bestemt til varig eie eller bruk. Denne type obligasjoner som vi her snakker om, vil etter vår vurdering falle inn under markedsbaserte verdipapirer – uavhengig av om de oppfyller kravene til å inngå i en handelsporteføljе. Vi baserer vår oppfatning på at standardsetterne med markedsbaserte verdipapirer mener verdipapirer som nevnt i verdipapirhandelloven § 1-2 annet ledd.

Et annet spørsmål er om investering i aksjeindekserte obligasjoner og kredittobligasjoner kan komme inn under begrepet ”andre særlige hensyn”. Det er vanskelig å spekulere i hva standardsetter har ment med uttrykket, men formuleringen foran ”ut fra næringspolitiske hensyn” kan gi en indikasjon på meningen med resten av setningen. Eksempel på finansielle anleggsmidler er utlån til private personer og bedrifter og utlån til kommunale foretak. Også aksjer og andeler som kommunen ønsker å engasjere seg i på mer langsiktig basis inngår i denne gruppen, så som attføringsbedrifter og kommunale næringsselskaper. De investeringene som Kvinesdal har foretatt her vil, etter vår oppfatning, ikke kunne komme inn under denne gruppen. Investeringene er gjort ut fra ønske om meravkastning og ikke ut fra næringspolitiske hensyn.

Vi er av den oppfatning at investeringene som Kvinesdal kommune har foretatt er markedsbaserte verdipapirer, som ikke inngår i unntaket om næringspolitiske hensyn eller andre særlige hensyn. Konsekvensen av dette er at obligasjonene må klassifiseres som omløpsmiddel.

En alternativ tolkning av formuleringen ”andre særlige hensyn” kan være at standardsetter her har tenkt på nye forhold som ikke ennå var blitt vurdert. Et slikt tilfelle kan disse investeringene være. Ut fra investeringenes størrelse og betydning for kommunene, samt kommunens langsiktige intensjon med investeringen, kan det på bakgrunn av denne ”ventil”-bestemmelsen argumenteres for at obligasjonene klassifiseres som anleggsmidler. Det følger av KRS (F) nr 4 at alle investeringer skal utgiftsføres i investeringsregnskapet og aktiveres i balansen. Dette vil medføre at investeringen må føres over investeringsregnskapet, og derigjennom vedtas som en del av budsjettet. Det er grunn til å tro at investeringene da vil bli mer synliggjort for politikerne. Vi har imidlertid valgt å ikke basere videre drøfting på denne utvidede tolkningen av KRS (F) nr 1. Vi utelukker imidlertid ikke at dette kan være en løsning som er i samsvar med kommunale regnskapsbestemmelser.

Et annet argument som taler for å klassifisere obligasjonene som langsiktige er plasseringens formål og intensjon, som her utvilsom er langsiktig. Dette vil imidlertid være å la en generell regel gå foran en spesialregel for markedsbaserte verdipapirer, og vi vil derfor ikke støtte denne tolkningen.

KRS (F) nr 1 inneholder også en bestemmelse om obligasjoner som kommunen(kommunestyret) på forhånd har bestemt skal holdes til forfall. Disse kan klassifiseres som finansielle anleggsmidler, selv om gjenværende løpetid er mindre enn 3 år. Formålet med regelen om å holde til forfall er å eliminere

renterisiko/resultatsvingninger på obligasjoner som selskapet har intensjon og evne til å sitte på til forfall. Dette er spesielle regler for obligasjoner hvor innløsningstidspunktet er fastsatt. Aksjeindekserte obligasjoner og CLN innholder et derivatelement, av derivater er det er kun valutaderivater som kan inngå i gruppen holde til forfall. Utfra dette er det mulig at kredittobligasjonen kan komme inn under gruppen holde til forfall.

I Kvinesdal har imidlertid ikke kommunestyret på forhånd bestemt at obligasjonene skal holdes til forfall, og obligasjonene kan derfor uansett ikke klassifiseres som anleggsmidler etter denne regelen.

Et av kommuneregnskapets regnskapsprinsipper er at regnskapsføring av tilgang og bruk av midler bare i balanseregnskapet ikke skal forekomme. All tilgang og bruk av midler som vedrører kommunens virksomhet skal fremgå av driftsregnskap eller investeringsregnskap, jfr. Årsregnskapsforskriften § 7. Ved klassifisering av obligasjonene som omløpsmidler vil konsekvensen bli at bruk av midler bare føres i balansen. Med tilgang og bruk av midler i kommunal regnskapsterminologi må man imidlertid forstå enhver endring som medfører endring i arbeidskapital[4]. Sagt med andre ord skal all tilgang og bruk av midler, som medfører endring i arbeidskapital, regnskapsføres i investeringsregnskapet eller driftsregnskapet. Utdypende betraktninger rundt dette fremkommer i notat om grunnleggende sammenhenger i det kommunale regnskapssystem.[5] Når obligasjonene klassifiseres som omløpsmidler vil dette ikke medføre endring i arbeidskapital, og føringen vil således ikke være i strid med dette grunnleggende prinsippet.

Vurderingsreglene er ulike for markedsbaserte finansielle omløpsmidler (som inngår i en handelsportefølje) og andre omløpsmidler. Markedsbaserte finansielle omløpsmidler, som inngår i en handelsportefølje, skal verdsettes til virkelig verdi mens andre omløpsmidler skal verdsettes til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi.

Det må derfor tas stilling til om investeringene kommer inn under definisjonen for markedsbaserte finansielle omløpsmidler eller om investeringene er andre omløpsmidler.

3.2 Markedsbaserte finansielle omløpsmidler

Markedsbaserte verdipapirer skal som hovedregel klassifiseres som omløpsmidler. Dette er uavhengig av om disse verdipapirene har en løpetid på mer enn ett år fra anskaffelsestidspunktet, eller ikke vil bli realisert innen ett år.

I § 8 er det angitt at markedsbaserte finansielle omløpsmidler(MFO) skal vurderes til virkelig verdi. I kommentarene til årsregnskapsforskriften fremkommer det at denne bestemmelsen er hentet fra regnskapsloven § 5-8. Med markedsbaserte finansielle omløpsmidler, som skal vurderes til virkelig verdi, menes finansielle instrumenter som nevnt i verdipapirhandelloven § 1-2 annet ledd som er:

[4] Arbeidskapital = omløpsmidler – kortsiktig gjeld
[5] Foreningen for god kommunal regnskapsskikk utgir notater som ledd i utviklingen av en ny regnskapsstandard

1. klassifisert som omløpsmiddel

2. inngår i en handelsportefølje med henblikk på videresalg

3. omsettes på børs eller i et regulert marked som nevnt i verdipapirhandelloven § 1-3, og

4. har god eierspredning og likviditet.

Dette er sammen ordlyd som regnskapsloven § 5-8, og departementet har i merknader til forskriften henvist til regnskapsloven. Det er derfor naturlig å basere seg på god regnskapsskikk for private foretak for å vurdere om kravene er oppfylt.

I begrepet verdipapirer inngår obligasjoner, både aksjeindekserte obligasjoner og kredittobligasjoner.

Begrunnelsen for å vurdere MFO til virkelig verdi er at denne type omløpsmidler er nære substitutter til penger. Fordi midlene er likvide, transaksjonskostnadene små og det er én pris i markedet, kan en eiendel selges og gjenerverves umiddelbart uten vesentlige kostnader. Inntekten anses dermed som opptjent etter opptjeningsprinsippet. Ved anvendelse av laveste verdis prinsipp behandles urealiserte gevinster og tap ulikt, og for markedsbaserte finansielle omløpsmidler åpner dette prinsippet for muligheten til å manipulere resultatet uten å endre de økonomiske realitetene (jfr. likviditetskravet). Ved markedsverdiprinsippet behandles urealiserte gevinster og tap symmetrisk.

Verken regnskapsloven eller forarbeidene gir en uttømmende avgrensning av hvilke finansielle instrumenter som skal vurderes til virkelig verdi. Ved innføring av vurderingsregelen ble det fra enkelte hold hevdet at markedsbaserte finansielle omløpsmidler var en tom størrelse pga de meget strenge kriteriene. Praksis har imidlertid utviklet seg noe annerledes, og har vært (og er) til dels varierende. Oslo Børs utga i 1999 et børssirkulære om markedsbaserte finansielle omløpsmidler[6] hvor kriteriene i regnskapsloven § 5-8 er nærmere presisert. Hensikten med dette sirkulæret var nettopp å medvirke til at det ble utviklet en lik praksis på området gjennom å gi nærmere retningslinjer.

I sirkulæret konkluderes det med:

> ”Oslo Børs’ standpunkt er at det er selskapets intensjon med investeringen som i første omgang er avgjørende for om et finansielt instrument skal vurderes til markedsverdi. Markedets virkemåte, herunder eierspredning og likviditet, vil deretter avgjøre hvorvidt det enkelte instrument kvalifiserer til en markedsverdivurdering. Det strenge kravet til at det finansielle instrumentet skal være et nært substitutt til penger setter følgelig klare krav til vurderingen av markedets virkemåte.”

Oslo Børs har valgt å dele inn kriteriene i § 5-8 i to dimensjoner. Punkt 1og 2 i paragrafen kalles den regnskapspliktiges intensjoner, mens pkt 3 og 4 kalles markedets virkemåte. Man må derfor i første omgang ta stilling til kommunens intensjon og deretter til markedets virkemåte. Kommunens intensjon er altså ikke alene tilstrekkelig til å vurdere obligasjonene til virkelig verdi.

[6] Børssirkulære nr 17/99

Det er kommunens intensjon på anskaffelsestidspunktet som er avgjørende. Spørsmålet blir om noen av obligasjonene tilhører undermengden av omløpsmidler kalt "handelsporteføljе med henblikk på videresalg". Det fremkommer av forarbeidende[7] at det med dette menes finansielle instrumenter som er øremerket for videresalg, og at bruk av markedsverdi skal begrenses til markedsbaserte finansielle instrumenter som selges og kjøpes løpende. Som et utgangspunkt kan det legges til grunn at en handelsporteføljе har kortere realisasjonshorisont enn ett år. Investor må ha som utgangspunkt et generelt motiv om å realisere gevinster på kortsiktige kurssvingninger, noe som forutsetningsvis innebærer aktivt kjøp og salg. Det avgjørende er altså om kommunen løpende vurderer å realisere obligasjonen, på grunnlag av den verdistigningen som obligasjonen har.

Det fremkommer av fullmakten som Kvinesdal kommune har gitt Terra at hensikten med omstrukturering og investering er

> "å plassere frigjort nåverdi i et verdipapir som gir ønsket avkastning og diversifisering, sikrer renterisiko, samt tilpasser kontantstrømmen i forhold til ønsket struktur for utbetalinger til kommunen".

Det er ikke lett å lese ut fra denne avtalen hva som er kommunens intensjon. Det fremkommer imidlertid av kommunestyrevedtaket at et overordnet mål er årlige utbetalinger til en lav risiko. Det er naturlig å anta at kommunen foretar denne disposisjonen på bakgrunn av et avkastningsmotiv og ønsket om årlige utbetalinger til kommunen. Terra har utarbeidet en oversikt over forventede kontantstrømmer fra netto foretatte disposisjoner knyttet til restrukturering av konsesjonsavgift (se vedlegg 2). Det fremkommer her at hovedstolen på CLN vil bli tilbakebetalt i 2012, mens aksjeobligasjonen vil bli innløst i 2008. Kommunen vil imidlertid få årlige utbetalinger fra CLNen, basert på nærmere angitt avkastningskrav. Utbetalingen er imidlertid ikke en konsekvens av kjøp og salg av finansielle instrumenter, men avkastning av obligasjonen.

Oppsummert kan vi ikke se at kommunens intensjon med plasseringene er realisering av kurssvingninger gjennom aktivt kjøp og salg, men langsiktige plasseringer. For kredittobligasjonen er intensjonen også en årlig utbetaling av avkastning. Det er imidlertid kommunen selv som må ta endelig stilling til sin intensjon med plasseringene, basert på de kriteriene for regnskapsføring som er skissert her. Vi presiserer at det er kommunens intensjon som er avgjørende, og ikke hvor lenge kommunen faktisk eier obligasjonene. At kommunen sitter på obligasjonene over lengre tid bør selvfølgelig også vektlegges ved vurdering av intensjon.

I tillegg til kriteriet om intensjon, må også kriterier til markedets virkemåte være oppfylt. For helhetens skyld skisserer vi også kriteriene knyttet til markedets virkemåte. Som nevnt er et viktig poeng med regelen om vurdering til virkelig verdi at skille mellom realisert og urealisert gevinst og tap er lite relevant. Dette er for dimensjonen markedets virkemåte operasjonalisert gjennom kravet til omsetning på børs eller i et regulert marked og kravet til eierspredning og likviditet.

[7] NOU 1995:30

Ingen av obligasjonene er notert på børs, eller annet regulert marked i henhold til verdipapirhandleloven. Det må i hvert enkelt tilfelle vurderes konkret om markedet tilfredsstiller kravene til et regulert marked. Denne vurdering bør foretas av forvalter, Terra, som sannsynligvis er den som har de beste forutsetninger til å vurdere dette nærmere. Det samme gjelder for kravene til eierspredning og likviditet. Det følger av forarbeidende til regnskapsloven at kravet til eierspredning og likviditet må tolkes strengt. Etter finansdepartementets syn innebærer dette at kommunens kjøp eller salg av det finansielle instrumentet ikke vil påvirke markedsprisen (jfr. teorien om perfekte markeder).

Internasjonale regler

Regelverket i Norge bygger i stor grad på internasjonal regnskapsregler[8]. Børsen henviser i sirkulær nr 17/99 til IFRS.[9] I 2002 utga regnskapsstiftelsen[10] et diskusjonsnotat[11] for regnskapsføring av finansielle instrumenter. Også her var bakgrunnen den uensartede praksisen, samtidig som reglene for regnskapsføring ikke hadde klart å følge med utviklingen av nye typer finansielle instrumenter. Notatet redegjør i detalj for reglene etter IAS 39[12] på det tidspunkt, og inneholder en kort oppsummering av de viktigste endringene i høringsutkast til ny IAS 39. Det er viktig å være oppmerksom på at IAS 39 etter dette blitt endret på en rekke områder, og det har vært flere høringsrunder, med til dels omfattende innvendinger/kommentarer fra høringsinstansene. IASB har i disse dager utgitt et utkast til foreløpig forslag om endringer i IAS 39 som grunnlag for diskusjoner med interessenter og berørte parter om forslaget 16. mars 2005.

Virkeområdet for virkelig verdi vurderinger er større etter IAS 39 enn etter god regnskapsskikk i Norge i dag. Det arbeides med å harmonisere norske regnskapsregler med de internasjonale, innenfor et resultatorientert rammeverk. Det er imidlertid for tidlig å hevde at denne harmoniseringen har skjedd, og spesielt reglene rundt regnskapsføring av finansielle instrumenter er omdiskutert. Vi er derfor av den oppfatning at det er å gå for langt å drøfte IASenes løsninger opp mot regnskapsmessig behandling i kommunene.

Det er, etter vår oppfatning en problemstilling som har spesiell interesse i denne sammenhengen. Den aksjeindekserte obligasjonen består av et aksjederivat (indeksbasert) og en obligasjon (nullkupong). I henhold til IAS 39 er dette et innebygdt derivat. Et innebygdt derivat skal regnskapsføres separat fra vertskontrakten (obligasjonen) og regnskapsføres som et derivat, dersom gitte kriterier er tilfredsstilt. I dette tilfellet ville dette medført at derivatdelen ble vurdert til virkelig verdi mens obligasjonsdelen vurderes etter laveste verdis prinsipp.

For regnskapsprodusentene og regnskapsbrukerne i kommunene kunne det vært nyttig om forståelsen av bruk av virkelig verdi for markedsbaserte finansielle omløpsmidler hadde blitt ytterligere presisert.

---

[8] Standarder utgitt av IASB, International Accounting Standard Board
[9] Regnskapsstandarder utgitt av IASB, eldre standarder kalles IAS
[10] Norsk RegnksapsStiftelse (NRS). Stiftelsen har som formål å utarbeide og utgi regnskapsstandarder, samt fortolke prinsipielle spørsmål i tilknytning til avgitte standarder.
[11] NRS (D) Regnskapsføring av finansielle instrumenter
[12] IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement

3.3 Sikringsbokføring

Etter Regnskapsloven § 4-1 skal gevinst og tap regnskapsføres i samme periode ved sikring. Hensikten med bestemmelsen er symmetrisk resultatføring av gevinst og tap på posisjoner som sikrer hverandre. Det er bestemmelsen om resultatføring av urealisert tap (laveste verdis prinsipp) som nødvendiggjør bestemmelsen om sikring. Noen tilsvarende bestemmelse finnes ikke i kommunelovgivningens regnskapsbestemmelser. Det er heller ikke utgitt noen standard om god kommunal regnskapsskikk på området. Det er derfor tvilsom om sikringsbokføring er tillatt for kommunene i dag.

Årsregnskapsforskriften[13] henter imidlertid vurderingsreglene fra tilsvarende bestemmelser i regnskapsloven. Det fremheves i merknadene til forskriften at vurderingsreglene i hovedtrekk er identiske med tilsvarende regler i regnskapsloven. Sikringsbestemmelsen har imidlertid sin basis i et annet grunnleggende regnskapsprinsipp enn de øvrige vurderingsreglene. Streng individuell anvendelse av laveste verdis prinsipp medfører tapsføring av en tapsrisiko som ikke eksisterer. Dette anses som feil forståelse av forsiktighetsprinsippet, og det er grunn til å tro at denne argumentasjonen også vil gjelde for kommuneregnskapets vurderingsregler. Vi oppfordrer foreningen for god kommunal regnskapsskikk til å se nærmere på problemstillingen, og ta stilling til om sikringsbokføring er mulig i kommuneregnskapet, innenfor dagens regnskapssystem.

[13] Forskrift om årsregnskap og årsberetning av 15. desember 2000

4 REGNSKAPSFØRING AV FORETATTE DISPONERINGER

Disponeringene foretatt av Terra på vegne av Kvinesdal kommune består av to hoveddeler:

- Frigjøring av midler
- Plassering av frigjorte midler

I tillegg kommer rentesikring av deler av plasseringen. Den regnskapsmessige behandlingen av transaksjonene må skje uavhengig av hverandre. Det er en underliggende forutsetning i regnskapsreglene at hver eiendel og gjeld verdsettes for seg, evt. unntak fra dette må eksplisitt fremgå i regelverket. I dette tilfellet vil klassifisering som omløpsmiddel medføre at nullkupongswapen må klassifiseres som kortsiktig gjeld. Dersom obligasjonene klassifiseres som anleggsmidler må nullkupongswapen klassifiseres som langsiktig gjeld. Vi har nedenfor redegjort nærmere for dette synet. Til slutt er spesielle regler for sikring kommentert. I vedlegg 2 er kontantstrømmene knyttet til disponeringene vist.

4.1 Frigjorte midler ved nullkupongswap[14]

Klassifikasjon

Kommunal- og regionaldepartementet har uttalt at nullkupongswapen har de samme økonomiske realitetene som et lån, men at avtalen ikke likestilles med et lån i henhold til Kommuneloven § 50 nr 1. Departementets vurdering er derfor at avtalen ikke er i strid med forbudet om å låne til investering i finansielle instrumenter. Departementet begrunner dette med at det finansielle ansvarsprinsipp og hensynet til et stabilt aktivitetsnivå i kommunene tilsier at avtalen ikke kan likestilles med et lån.

Departementet har omtalt finansielt salg av konsesjonskraft og forholdet til kommuneloven § 50 nr1 og 59a nr 1 i til Fylkesmannen i Sogn og Fjordane[15]. Departementet bygger her sin konklusjon på at begrepet lån ikke er definert i loven, og skriver:

> ”Omgrepet[16] må såleis tolkast i lys av dei omsyna kommunelova sine reglar er meint å ivareta, mellom dei nasjonale omsyn og omsynet til sunn kommunal økonomistyring….Kommunelova § 50 innheld reglar om kva foremål kommunane kan ta opp lån til. Desse reglane har si bakgrunn i det finansielle ansvarsprinsipp og omsynet til at kommunane må holde eit aktivitetsnivå som er tilpassa inntekten på lang sikt”

På bakgrunn av dette konkluderer departementet med at nullkupongswapen ikke er et lån i strid med Kommuneloven § 50. Vi har ikke tatt stilling til departementets vurdering av lovligheten av disposisjonen, men forutsetter i det følgende at disposisjonen er i samsvar med Kommuneloven § 50 nr 1. Vår

[14] Også kalt rentebytteavtale
[15] Brev fra Kommunal- og regionaldepartementet til Fylkesmannen i Sogn og Fjordane datert 20. september 2002
[16] Dvs. begrepet lån

vurdering av klassifikasjon bygger på at denne form for engangsutbetaling ikke kommer inn under Kommuneloven § 50.

Kommunaldepartementet har i svar til Indre Helgeland kommunerevisjon angitt retningslinjer for regnskapsføring ved restrukturering av konsesjonskraft.[17] Departementet forklarer saken slik at restruktureringen innebærer at kommunen inngår en avtale som sikrer prisen på konsesjonskraft et visst antall år fremover, og at denne kontantstrømmen selges i finansmarkedet mot en engangsutbetaling av nåverdi. Departementet påpeker at nærmere regler for regnskapsføring av slike transaksjoner bør gis i form av standarder for god kommunal regnskapsskikk. Inntil det foreligger en slik veiledning har imidlertid departementet valgt å komme med en anbefaling til regnskapsføring.

Det er departementets syn at

> ”engangsbetalingen i regnskapet skal håndteres som forskuddsbetalte inntekter. Departementets vurdering er i så fall at engangsbetalingen balanseføres i sin helhet under omløpsmidler med motpost kortsiktig gjeld. Engangsutbetalingen periodiseres med resultatføring over 10 år med motpost kortsiktig gjeld.”

DnBNOR stiller til disposisjon 43,7 mill. til Kvinesdal kommune den 16.12.2003 i bytte mot 5,8 mill. hvert år frem til og med år 2013. Kontantstrømmen som Kvinesdal kommune bytter, er nåverdien av stipulert fremtidig inntekt fra konsesjonsavgift. Selve konsesjonsavgiften er ikke involvert i transaksjonen, og vil fortsatt bli utbetalt til kommunen uavhengig av inngåtte kontrakter. Det er derfor usikkert om departementets retningslinjer kan benyttes på dette tilfellet.

Klassifisering av gjeld er også omtalt i KRS (F) nr 1. Det følger av standarden at langsiktig gjeld er knyttet til formål som nevnt i kommunelovens § 50, med unntak av likviditetslån. Tilfellene som er nevnt i § 50 er lån til finansiering av bygninger, anlegg og varige driftsmidler til eget bruk, til konvertering av eldre gjeld, i forbindelse med pensjonsordning og videre utlån. Finansiering av finansielle instrumenter omfattes ikke av kommuneloven § 50. Det fremkommer av KRS (F) nr 1 at all annen gjeld er kortsiktig gjeld.

Dette kan også ses i sammenheng med klassifisering på eiendelssiden, når vi klassifiserer obligasjonene som omløpsmidler følger det som en naturlig konsekvens å klassifisere nullkupongswapen som kortsiktig gjeld.

Vi nevnte i avsnitt 3.1 at obligasjonene alternativt kunne klassifiseres som anleggsmidler. Det er en klar intensjon i det kommunale regnskapssystemet at anskaffelse av anleggsmidler og investeringsregnskapet henger sammen. Anskaffelser av varig karakter blir utgiftsført i investeringsregnskapet samtidig som eiendelene blir aktivert i balansen under anleggsmidler. Dette følger av det finansielt orienterte systemet som kommuneregnskapet bygger på. Når anskaffelsene blir utgiftsført i investeringsregnskapet må anskaffelsene ha en finansieringskilde som inntektsføres i investeringsregnskapet. Nullkupongswapen må da klassifiseres som langsiktig gjeld, og bruk av lån føres i investeringsregnskapet som finansie-

[17] Brev fra kommunal- og regionaldepartementet til Indre Helgeland kommunerevisjon datert 27. juni 2003.

ringsbehov. Det er også grunn til å nevne at nullkupongswapen først forfaller i sin helhet i 2013, også dette tilsier klart klassifikasjon som langsiktig gjeld.

Ved klassifikasjon som langsiktig gjeld skal avdrag på lån føres som utgift i driftsregnskapet. Avdrag på kortsiktig gjeld skal ikke utgiftsføres som avdrag, dette er bare en transaksjon som ikke påvirker arbeidskapitalen, og derigjennom en utgift som ikke vedrører kommunens virksomhet. Nedbetalingsstrukturen på nullkupongswapen er lagt opp slik at det bare vil bli betalt "renter" de første årene, og at nedbetaling først vil skje mot slutten av avtaleperioden.

Kostnader ved nullkupongswap
Kostnadene ved nullkupongswapen kan anses som påløpte renter som må bokføres i henhold til anordningsprinsippet, det er ikke anledning til å følge kontantprinsippet ved regnskapsføringen. Påløpte kostnader pr 31.12.04 i henhold til nullkupongswap-avtalen er 2,4 mill. Se vedlegg 3 for oversikt over periodisering av kostnaden. Periodiseringen er foretatt på grunnlag av effektiv rente. Ca 0,7 mill skal bokføres som påløpte kostnader pr 31.12.04.

Nærmere detaljer vedr bokføringen fremkommer i vedlegg 1.

4.2 Plassering av frigjorte midler

Kvinesdal kommune har foretatt investering i to typer obligasjoner. Hensikten med plasseringene fra kommunens side er utvilsom langsiktig. Vi har imidlertid likevel argumentert for at investeringene kan klassifiseres som omløpsmidler.

4.2.1 Aksjeindeksert obligasjon

Denne obligasjonen vil etter planen bli innløst den 17. desember 2008. Omløpsmidler verdsettes, som hovedregel, til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi. Det er ikke noe krav til at verdifallet skal være varig. Det er balansedagens verdi som må vurderes.

Anleggsmidler verdsettes til anskaffelseskost. Ved varig verdifall skal anleggsmidler nedskrives til virkelig verdi.[18] Denne vurderingen må foretas ved hver regnskapsavslutning.

Foreningen for god kommunal regnskapsskikk har utgitt en foreløpig standard vedr anskaffelseskost og opptakskost for balanseposter. Standarden definerer nærmere hva som menes med anskaffelseskost:

> "Anskaffelseskost omfatter kjøpsprisen for omløps- og anleggsmidlet og egne tilvirkningsutgifter, med tillegg for alle utgifter som følger kjøpet/ervervelsen. Dette er offentlige avgifter (som ikke refunderes), samt tilleggsomkostninger som påløper for å kunne ta omløps- og anleggsmidlet i bruk eller i besittelse. For obligasjoner som holdes til forfall (anleggsmidler) er anskaffelseskost pålydende i norske kroner. "

[18] Årsregnskapsforskriften § 8

Kommunen har tegnet obligasjonen til pålydende, og anskaffelseskost for kommunen er således 10 mill. I tillegg til dette kommer evt. omkostninger som følge av kjøpet. Etter våre opplysninger betalte kommunen Terra 0,6 mill for gjennomføring av alle transaksjonene som er omtalt i dette dokumentet. En fordeling av omkostningene mellom de ulike plasseringene bør vurderes.

Vi ser i det følgende bort fra kjøpsomkostninger knyttet til obligasjonen.

Ved etterfølgende måling skal anskaffelseskost sammenlignes med virkelig verdi. God kommunal regnskapsskikk gir ikke noen nærmere veiledning på hvordan man skal forstå begrepet virkelig verdi. Det følger imidlertid av merknadene til Årsregnskapsforskriften at vurderingsreglene i § 8 i hovedtrekk er identiske med tilsvarende bestemmelser i regnskapsloven. Vi tar derfor utgangspunkt i dette ved nærmere vurdering av hva som er virkelig verdi for den aksjeindekserte obligasjonen.

Norges Fondsmeglerforbund offentliggjør ligningskurser for en rekke obligasjoner. Ligningskursen pr 31.12.04 for den aksjeindekserte obligasjonen som Kvinesdal kommune har investert i er 106,89 eller 10,7 mill.

Norges Fondsmeglerforbund skriver på sine nettsider om offentliggjort ligningskurs:

> ”Ligningskursene danner grunnlaget for den skattemessige formuesansettelsen ved årsskiftet, og benyttes i årsoppgjør og selvangivelse. De beregnede kurser skal ikke tolkes som noen fasit for hva som er "virkelig" verdi på det angjeldende tidspunkt. Verdiansettelsen foretas - med unntak av verdipapirfondsandelene - av komiteer nedsatt av Norges Fondsmeglerforbund. Komiteene er sammensatt av profesjonelle aktører i de ledende norske meglerhus. Medlemmene fungerer som mellommenn for både utstederne og investorene. De fastsatte kursene er basert på komitémedlemmenes beste skjønn med hensyn til mulig omsetningskurs ved årsskiftet. Verdiansettelsen for verdipapirfondsandeler er foretatt av de enkelte forvaltningsselskaper.”

Selv om ligningskursen ikke er en fasit for hva som er virkelig verdi for obligasjonen, kan denne benyttes som kommunens beste estimat på virkelig verdi. Det er ingen indikasjoner på varig verdifall på obligasjonen.

Vi anbefaler at den aksjeindekserte obligasjonen verdsettes til anskaffelseskost pr 31.12.04.

4.2.2 Kredittobligasjon (CLN)

Kredittobligasjonen er utstedt av Cloverie PLC i Dublin. CLNene er et sammensatt produkt, og obligasjonen er i dette tilfellet utstedt av Statskraft, mens avkastningen reflekterer 30 underliggende verdipapirer som hver teller 1/30 av saldo til enhver tid. Kommunen vil motta renter og avdrag på obligasjonen i henhold til avtale.

Vi viser til avsnitt 4.2.1 for nærmere beskrivelse av klassifikasjon og begrepet anskaffelseskost. Kommunen har tegnet obligasjonen til pålydende, og anskaffelseskost for kommunen er således 33 mill. I tillegg til dette kommer evt. omkostninger som følge av kjøpet. Vi ser også her bort fra kjøpsomkostninger knyttet til obligasjonen.

Vi har ikke mottatt noen verdivurdering av CLNen pr 31.12.04. Vi vil oppfordre kommunen til å få beregnet beste estimat på virkelig verdi pr 31.12.04. Vi tar i det følgende utgangspunkt at virkelig verdi er høyere enn balanseført verdi.

Kommunen må bokføre realiserte renteinntekter som finansinntekt, etter anordningsprinsippet. Dette er det overordnede periodiseringsprinsipp for kommunale regnskaper, og innebærer at kjente utgifter og inntekter i året skal tas med i årsregnskapet for vedkommende år, enten de er betalt eller ikke når årsregnskapet avsluttes.[19] Påløpte renteinntekter, i henhold til avtale, skal dermed bokføres som finansinntekt i 2004. Påløpt rente utbetales årlig, og beregnes på grunnlag av 3 mnd NIBOR + margin. Påløpt, ikke utbetalt renteinntekter pr 31.12.04 er 0,05 mill kr.

Eventuell nedskriving av obligasjonene i fremtiden vil måtte føres som finanskostnad.

4.2.3 Rentesikringsavtale

Vi har i avsnitt 3.3 konkludert med at gjeldende regnskapsregler for kommunene ikke har noen bestemmelser om sikring, og at foreningen for god kommunal regnskapsskikk bør se nærmere på om sikringsbokføring er tillatt innenfor dagens lovgivning, og evt. gi nærmere retningslinjer for sikring. Vi har her ikke gått nærmere inn på om rentesikringsavtalen som Kvinesdal kommune har inngått ville ha tilfredstilt de, relativt strenge, kravene til sikringsbokføring som følger av god regnskapsskikk for private bedrifter.

Renteavtalen innebærer at Nordea pr 15. sept 2004 betaler Kvinesdal kommune 4,853 % (fastrente) av hovedstol på 33,7 mill. Mens Kvinesdal kommune betaler Nordea bank 3 måneders NIBOR. I 2004 utgjør dette en netto positiv finansinntekt for kommunen. Påløpte rentekostnader og renteinntekter pr 31.12.04 må også i dette tilfellet regnskapsføres i 2004.

Bruttoprinsippet er et grunnleggende regnskapsprinsipp i kommunal sektor, jfr. Årsregnskapsforskriften § 7. Dette innebærer at renteinntektene og renteutgiftene bokføres hver for seg, uavhengig av hverandre. Det er spesielt presisert at det ikke skal gjøres fradrag for tilhørende inntekter til utgifter. Det er neppe tenkt på renteswap ved utforming av denne regelen. Det er likevel vår oppfatning at så lenge det ikke eksisterer KRS som modifiserer bestemmelsen vil forskriftens hovedregel gjelde også i dette tilfellet.

4.3 Noteopplysninger

Noter er forklaring og utdyping av informasjon til kommuneregnskapets øvrige obligatoriske oppstillinger. Hensikten med noteopplysninger er å gi supplerende opplysninger til regnskapet. Opplysningene skal gjøre leseren bedre i stand til å forstå og foreta beslutninger på grunnlag av regnskapet, utover de pålagte notene. Det er opp til kommunen selv å vurdere hvilke opplysninger de mener er nødvendige ved avleggelsen av regnskapet. Departementet skriver i merknad til Årsregnskapsforskriften:

[19] Kommuneloven § 48 (2)

> ”Kommunene kan ta med ytterligere noter til årsregnskapet en krevd i § 5 dersom dette anses nødvendig”

Kommunen bør derfor vurdere om det kan være nyttig å gi opplysninger utover de lovpålagte vedrørende foretatt disponeringer. I denne vurderingen skal det tas hensyn til det behov profesjonelle regnskapsbrukere vil ha for informasjon.[20] For regnskapets brukere kan det f.eks. være nyttig å få opplyst investeringenes faktiske avkastning og at deler av plasseringene er sikret.

Årsregnskapsforskriften § 5 angir bare opplysningskrav knyttet til aksjer og andeler som er ført som anleggsmidler. Notekrav for andre finansielle instrumenter er ikke omtalt. KRS (H) nr 6 nevner imidlertid en rekke andre notekrav som normalt vil være aktuelle for en kommune for at årsregnskapet skal være avlagt i henhold til god regnskapsskikk. Her nevnes blant annet en rekke krav til opplysninger ved investering i markedsbaserte finansielle omløpsmidler, som inngår i en handelsportefølje. Videre er det stilt opplysningskrav til obligasjoner klassifisert som anleggsmidler og langsiktig gjeld.

Vi oppfatter ikke vårt mandat til å omfatte anbefalinger til hvilke noteopplysninger som bør utarbeides. Vi vil imidlertid gjøre oppmerksom på at kommunen bør vurdere noteopplysninger til disposisjonene. KRS (H) nr 6 bygger på at regnskapslovens bestemmelser om noteopplysninger vil være retningsgivende for hvilke noter kommunene må vurdere å utarbeide. Regnskapsloven § 7-1 inneholder en overordnet bestemmelse om noteopplysninger:

> ”….Det skal gis opplysninger som er nødvendige for å bedømme den regnskapspliktiges …stilling og resultat og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig.”

Etter vår oppfatning tilsier denne bestemmelsen alene at det bør gis noteopplysninger knyttet til både plassering og frigjorte midler. Andre bestemmelser i regnskapsloven som kan være aktuelle å benytte som veiledning er § 7-17 virkelig verdi av finansielle instrumenter, § 7-20 obligasjoner og § 7-21 gjeld. Norsk regnskapsstiftelse har også utgitt et høringsutkast til regnskapsstandard vedrørende opplysninger om finansiell risiko og bruk av finansielle instrumenter. Denne vil kunne gi god rettledning til hvilke noteopplysninger kommunen bør utarbeide.

4.4 Avsluttende kommentarer

Vi har i dette notatet argumentert for at obligasjonene både kan føres som anleggsmiddel og som omløpsmiddel. Videre har vi argumentert for at nullkupongswapen enten kan føres som kortsiktig eller langsiktig gjeld. Det er vår oppfatning at dette er en uløst problemstilling i dagens regelverk. Vi har ikke valgt å komme med en anbefaling til kommunen i dette konkrete tilfellet. Det er imidlertid vår oppfatning at ordlyden i KRS bør vektlegges fremfor en vurdering av selve innholdet i transaksjonene sett opp mot formål med kommuneregnskapet. Det er også vår oppfatning at det er foreningen for god kommunal regnskapsskikk som er den rette instansen til å vurdere nye regnskapsregler for nye transaksjoner. Forståelsen av hva som er god regnskapsskikk til enhver tid må utvikles innenfor de grunnleggende

[20] KRS nr 6 høringsutkast – noter og årsberetning

regnskapsprinsipper som gjelder for kommuneregnskapet. Utviklingen må imidlertid skje ved et autorativt organ, gjennom notater og standarder, og ikke av den enkelte regnskapsbruker.

Andre uløste problemstillinger som vi ønsker å trekke frem er sikringsbokføring i kommunale regnskaper. Dagens regelverk hensyntar ikke fravær av risiko ved sikring, slik at urealisert tap blir bokført, selv om denne i realiteten er sikret. Det er vår oppfatning at GKRS er rette instans til å se nærmere på om sikringsbokføring er mulig innenfor dagens regelverk.

Videre er det fremdeles flere regnskapsprodusenter som ikke anser problemstillingen knyttet til Kommuneloven § 50 og lovligheten av denne type ”arrangementer” som avklart. Det ville derfor vært nyttig at dette forholdet ble avklart gjennom endring i lov eller forskrift. Så lenge slike viktige problemstillinger ikke anses endelig avklart vil dette skape usikkerhet både for de som har foretatt slike transaksjoner, som Kvinesdal kommune, og for andre kommuner som vurderer å foreta lignende type transaksjoner.

5 DEFINISJONER KNYTTET TIL FINANSIELLE INSTRUMENTER

Aksjeindeks
Volum- eller kapitalveiet sammensetning av en gitt gruppe aksjer.

CLN
Credit linked notes. Dette er en kredittobligasjon. CLN er et obligasjonslån utstedt av en låntaker, men hvor investor i tillegg har kredittrisiko mot en tredjepart i h. t. regler som vil være nærmere beskrevet i lånedokumentasjonen. Dersom en eller flere definerte kreditthendelser relatert til denne tredjepart inntreffer før forfall for lånet, vil lånet, eller deler av lånet, bli fortidig tilbakebetalt. Obligasjonseierne vil således ikke alltid være sikret full tilbakebetaling av lånets pålydende, da tilbakebetalingskurs, dersom tredjeparten ikke oppfyller sine betalingsforpliktelser (på samme måte som for alle obligasjoner), skal fastsettes i h. t. en nærmere angitt beregningsmetode.

Derivatinstrument
Verdipapir som er utledet av andre finansielle instrumenter og hvor kursutviklingen bestemmes av et eller flere underliggende instrumenter. Eksempler er rentebytteavtaler, opsjoner og futures.

Diskontere
Beregne nåverdi av fremtidige forventede kontantstrømmer fra en gitt investering.

Diskonteringsrente
Forventet effektiv rente for kontantstrømmer fra en investering.

Eurostx
Europa Dow Jones Euro Stoxx 50. Indeks som viser utviklingen i avkastningen for de 50 største selskapene i Europa. Er vektet 16,67 % i Kvinesdal kommune sin aksjeindekserte obligasjon.

Fast rente
Renten på lånet er fast i lånets løpetid.

FTSE 100
Indeks sammensatt av de 100 største selskapene på London børsen. Er vektet 16,67 % i Kvinesdal kommune sin aksjeindekserte obligasjon.

Finansielle instrumenter
Med finansielle instrumenter menes omsettelige verdipapirer, for eksempel aksjer, obligasjoner, verdipapirfondsandeler, pengemarkedsinstrumenter og derivater.

Flytende rente
Renten på lånet justeres i lånets løpetid. Renten justeres etter forhåndsbestemte kriterier på renteregule-ringsdato. Det er vanlig å justere renten i forhold til NIBOR kvartalsvis, halvårlig eller årlig. Renten vil da fastsettes på grunnlag av NIBOR-nivå pluss/-minus en forhåndsbestemt margin.

Hovedstol
Pålydende i et obligasjonslån, hvorav renter beregnes, og som skal tilbakebetales til obligasjonseieren (investor) ved forfall.

Indeks
En standardisering for utviklingen i spesifiserte markeder, etter spesifiserte kriterier, som viser utvik-lingen i disse markedene over tid.

Indekserte lån
Obligasjonslån hvor avkastningen er avhengig av utviklingen i en eller flere indekser. Disse kan være standardiserte indekser eller indekser som er utarbeidet i forbindelse med et bestemt lån.

Kontantstrøm
Kontantutbetalinger fra en investering. For obligasjoner vil dette bl.a. være renteutbetalinger og salg/innløsning.

Korrelasjon
Sammenhengen mellom utviklingen i forskjellige serier over tid. Serier som utvikler seg i samme (for-skjellig) retning sies å være positivt (negativt) korrelerte.

Kredittrisiko
Risiko forbundet med at utsteder ikke klarer sine betalingsforpliktelser (renter og hovedstol) eller går konkurs.

Kurs
Pris på verdipapir, for eksempel kjøps-, salgs- og omsetningskurs.

Långiver
Kjøpere av et obligasjonslån. Kan også betegnes som investor som låner ut penger ved å investere i obligasjoner.

NIBOR
Norwegian Interbank Offered Rate. Det er vanlig å justere flytende rente i forhold til NIBOR. Renten vil da fastsettes på grunnlag av NIBOR-nivå pluss/-minus en forhåndsbestemt margin.

Nullkupongswap
Nullkupongswap er en bytteavtale hvor partene bytter fremtidige kontantstrømmer mot en nåverdi i dag. Kontantstrømmene i en nullkupongswap kan sammenlignes med et lån, men skiller seg fra et lån gjennom større fleksibilitet for å tilpasse kontantstrømmene partenes preferanser og at kontantstrømmene som byttes er knyttet opp til en underliggende eiendel eller verdi.

Nåverdi
Dagens verdi av fremtidige kontantstrømmer. Kalkuleres ved å diskontere de fremtidige kontantstrømmene med bruk av en diskonteringsrente.

Likviditet
Mål for hvor hyppig et verdipapir omsettes (omsetningshastighet). Et marked regnes som likvid når forskjellen mellom kjøps- og salgskursene er liten og det omsettes store mengder med begrenset innvirkning på kursene.

Obligasjon
Bevis på at du har lånt ut penger til en bedrift, institusjon, staten eller lignende.

Obligasjonsindeks
Angir den generelle utvikling i obligasjonsrentene over tid. Oslo Børs offentliggjør fem indekser som viser utviklingen i renten for statslån(STX) og en indeks (BRIX) som viser utvikling i renten for lån i privat sektor. Indeksene er avkastningsindekser med konstant durasjon.

Påløpt rente
Opparbeidet rente siden forrige rentetermin

Rentebytteavtale
Kalles også renteswap. Dette er en avtale mellom to parter om bytte av fremtidige rentebetalinger. Som hovedregel vil den ene part betale en fast rente gjennom perioden, mens den andre part betaler flytende NIBOR rente.

SMI
Indeks som beregnes og publiseres av Swiss Exchange, basert på et utvalg av om lag 26 aksjer notert på børsene Zurich, Basle og Geneva. Utgjør 16,67 % av avkastningen for aksjeindeksert obligasjon som Kvinesdal har investert i.

Topix
Indeks som reflekterer avkastningen på den Japanske børsen. Utgjør 50 % av avkastningen for aksjeindeksert obligasjon som Kvinesdal har investert i.

Underliggende instrument

Verdipapir eller gruppe av verdipapir (indeks) som opsjonen eller futuren omfatter. Den underliggende verdien kan være renter, aksjer, indekser, kornpriser og ellers alt som er mulig å kvantifisere. Det underliggende instrument for en opsjon er det verdipapir som innehaveren har rett til å kjøpe eller selge hvis han/hun innløser opsjonen. Det underliggende instrument for en future er det verdipapir som kjøper har forpliktet seg til å kjøpe og selger til å selge.

REFERANSER

Den norske Revisorforening (2004): *Revisors Håndbok*

Foreningen for god kommunal regnskapsskikk(2002): *Foreløpig standard nr 1 Klassifisering av anleggsmidler, omløpsmidler og kortsiktig gjeld*

Foreningen for god kommunal regnskapsskikk(2002): *Foreløpig standard nr 2 Anskaffelseskost og opptakskost for balanseposter*

Foreningen for god kommunal regnskapsskikk(2004): *Notat - Det kommunale regnskapssystem- grunnleggende sammenhenger*

Foreningen for god kommunal regnskapsskikk(2004): *Nota t - Tidspunkt for regnskapsføring av inntekt, innbetaling og gevinst i kommuneregnskapet*

Huneide, J.E., Pedersen, K., Schwencke H.R., Sørensen, T.(2003): *Årsregnskapet i teori og praksis* Gyldendal Norsk Forlag

Johnsen, A. og Kvaal, E.(1999): *Kommentarer til regnskapsloven* Cappelen Akademisk Forlag

Mauland, H. og Mellemvik, F. (2004): *Regnskap og økonomistyring i kommuner* Cappelen akademisk forlag.

NOU 1995:30: *Ny Regnskapslov*

NOU 2003:23: *Evaluering av regnskapsloven*

Oslo Børs (1999): *Børssirkulære nr 17/99 Markedsbaserte finansielle omløpsmidler*

Oslo Børs (2002): *Obligasjoner – et sikkert, men spennende alternativ*

Oslo Børs: *Alt du trenger å vite om opsjoner, forwards & futures*

Pettersen, I., Lars (2004): *Finansielle instrumenter- begynner en ny tid?* Revisjon og regnskap nr 1/2004

Sunde, Ø. (2004): Kommuneregnskapet, 4. utgave. Kommunaløkonomisk forlag.

VEDLEGG 1

Vedlegg 1 viser oversikt over posteringsforslag for frigjorte midler ved nullkupongswap og disponering av disse. Posteringene viser to alternative forslag.

0= Investeringsregnskap
1= Driftsregnskap
2= Balansen

På transaksjonstidspunkt:

1. Plassering av midler

1a)
Klassifisert som omløpsmidler:

Kontonr	*Tekst*	*D*	*K*
Bal.2.11	Kjøp av CLN	33 000 000	
Bal.2.11	Kjøp av AIO	10 000 000	
Bal. 2.10	Foliokonto		43 000 000

1b)
Klassifisert som anleggsmidler:

Kontonr	*Tekst*	*D*	*K*
0-x-529	Kjøp av CLN	33 000 000	
0-x-529	Kjøp av AIO	10 000 000	
2.100	Kapitalkonto		43 000 000
Bal 2.21	Anleggsmidler, obligasj	43 000 000	
Bal 2.10	Foliokonto		43 000 000

2. Nullkupongswap

2 a)
Klassifisert som kortsiktig gjeld:

Kontonr	*Tekst*	*D*	*K*
Bal 2.10	Foliokonto	43 665 000	
Bal 2.32	Annen kortsiktig gjeld		43 665 000

2b)
Klassifisert som langsiktig gjeld:
Frigjorte midler:

Kontonr	*Tekst*	*D*	*K*
Bal 2.10	Foliokonto	43 665 000	
Bal 2.45	Andre lån		43 665 000
Bal 2.91	Memoriakonto ubrukte	43 665 000	
Bal 2.99999	Motkonto memoriak		43 665 000

Bruk av frigjorte midler:

Kontonr	*Tekst*	*D*	*K*
0-xxx-910	Bruk av lån		43 665 000
2.100	Kapitalkonto	43 665 000	
Bal 2.91	Memoriakonto ubrukte		43 665 000
Bal 2.99999	Motkonto memoriak	43 665 000	

3. Rentesikring

Ingen bokføring på transaksjonstidspunkt (opptaktstidspunkt)

På balansedagen, pr 31.12.04

1. Plassering av midler

Så lenge virkelig verdi er høyere enn balanseført verdi: ingen posteringer

1a) evt. nedskriving føres i driftsregnskapet, som finanskostnad

1b) evt. nedskriving føres mot kapitalkonto, og påvirker ikke drift- eller inv. regnskap

Løpende avkastning CLN:

Kontonr	*Tekst*	*D*	*K*
1-xxx-900	Renteinntekter		473 670
Bal. 2.10	Foliokonto	428 670	
Bal. 2.13	Kortsiktige fordringer	45 000	

2. Nullkupongswap

2 a)
Klassifisert som kortsiktig gjeld:

Kontonr	*Tekst*	*D*	*K*	
1-xxx-500	Renteutgifter	2 444 695		Se vedlegg 3
Bal. 2.10	Foliokonto		1 737 137	
Bal 2.32	Annen kortsiktig gjeld		707 558	I realiteten langsiktig

Når kommunen begynner å betale avdrag på kortsiktig gjeld vil dette bare medføre balanseposteringer

2b)
Klassifisert som langsiktig gjeld:

Kontonr Tekst D K

som ovenfor i pkt 2 a)

Når kommunen begynner å betale avdrag på langsiktig gjeld må dette føres som avdragsutgift, ihht vanlige regler for skille mellom investerings- og driftsregnskap.

3. Rentesikring

Kontonr	*Tekst*	*D*	*K*
1-xxx-500	Renteutgifter	653 974	
1-xxx-900	Renteinntekter		1 633 277
Bal. 2.10	Foliokonto	979 303	

VEDLEGG 2

Kvinesdal kommune - anslåtte kontantstrømmer

28.06.2004 - oppdatert

Dato	Inntekter	Nullkupongswap	Kredittobligasjon		Aksjeobligasjon		Reinvesteringer		Rentesikring				Sum
			Hovedstol	Utbetaling	Hovedstol	Utbetaling	Hovedstol	Utbetaling	Hovedstol	Mottar	Betaler	Netto	pr år
Dato					10 000 000								
Sept 04			33 000 000	254 100	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Des. 04	**5 757 154**	**-1 737 137**	33 000 000	254 100	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	**6 567 061**
Mars 05			33 000 000	254 100	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Juni 05			33 000 000	254 100	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Sept 05			33 000 000	247 316	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Des 05	**5 757 154**	**-1 737 137**	33 000 000	247 316	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	**5 959 468**
Mars 06			33 000 000	247 316	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Juni 06			33 000 000	247 316	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Sept 06			33 000 000	240 136	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Des 06	**5 757 154**	**-1 737 137**	33 000 000	240 136	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	**5 931 539**
Mars 07			33 000 000	240 136	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Juni 07			33 000 000	240 136	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Sept 07			33 000 000	232 535	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Des 07	**5 757 154**	**-1 737 137**	33 000 000	232 535	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	**5 901 976**
Mars 08			33 000 000	232 535	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Juni 08			33 000 000	232 535	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Sept 08			33 000 000	224 489	10 000 000				33 655 000	408 319	-174 165	234 155	
Des 08	**5 757 154**	**-11 737 137**	33 000 000	224 489	10 000 000	15 386 240	5 386 240	-5 386 240	33 655 000	408 319	-174 165	234 155	**5 870 684**
Mars 09			33 000 000	224 489			5 493 964		39 760 100	482 389	-205 759	276 631	
Juni 09			33 000 000	224 489			5 603 844		39 760 100	482 389	-205 759	276 631	
Sept 09			33 000 000	215 973			5 715 920		39 760 100	482 389	-205 759	276 631	
Des 09	**5 757 154**	**-2 106 679**	33 000 000	215 973			5 402 625	419 229	39 760 100	482 389	-205 759	276 631	**6 057 154**
Mars 10			33 000 000	215 973			5 510 677		39 760 100	482 389	-205 759	276 631	
Juni 10			33 000 000	215 973			5 620 891		39 760 100	482 389	-205 759	276 631	
Sept 10			33 000 000	206 959			5 733 309		39 760 100	482 389	-205 759	276 631	
Des 10	**5 757 154**	**-2 106 679**	33 000 000	206 959			5 384 599	454 290	39 760 100	482 389	-205 759	276 631	**6 057 154**
Mars 11			33 000 000	206 959			5 492 291		39 760 100	482 389	-205 759	276 631	
Juni 11			33 000 000	206 959			5 602 137		39 760 100	482 389	-205 759	276 631	
Sept 11			33 000 000	197 418			5 714 180		39 760 100	482 389	-205 759	276 631	
Des 11	**5 757 154**	**-2 106 679**	33 000 000	197 418			5 327 234	491 401	39 760 100	482 389	-205 759	276 631	**6 057 154**
Mars 12			33 000 000	197 418			5 433 779		39 760 100	482 389	-205 759	276 631	
Juni 12			33 000 000	33 197 418			38 433 779	-33 000 000	39 760 100	482 389	-205 759	276 631	
Sept 12							39 202 454		39 760 100	482 389	-205 759	276 631	
Des 12	**5 757 154**	**-22 106 679**					18 663 077	20 905 320	39 760 100	482 389	-205 759	276 631	**6 057 154**
Mars 13							19 036 339		19 760 100	239 739	-102 259	137 481	
Juni 13							19 417 066		19 760 100	239 739	-102 259	137 481	
Sept 13							19 805 407		19 760 100	239 739	-102 259	137 481	
Des 13	**5 757 154**	**-18 606 820**					1 477 481	18 356 896	19 760 100	239 739	-102 259	137 481	7 534 635

VEDLEGG 3

Dette vedlegget viser periodisering av rentekostnaden, og utviklingen i kommunens status på nullkupongswapen pr 31.12.

Effektiv rente: 5,599 %

År	Gjeld 01.01	Kontantstrøm	Rente	Avdrag	Gjeld 31.12
	43 665 000	-1 737 137	-2 444 695	707 558	44 372 558
2005	44 372 558	-1 737 137	-2 484 310	747 173	45 119 731
2006	45 119 731	-1 737 137	-2 526 142	789 005	45 908 736
2007	45 908 736	-1 737 137	-2 570 316	833 179	46 741 915
2008	46 741 915	-11 737 137	-2 616 964	-9 120 173	37 621 742
2009	37 621 742	-2 106 679	-2 106 348	-331	37 621 411
2010	37 621 411	-2 106 679	-2 106 330	-349	37 621 062
2011	37 621 062	-2 106 679	-2 106 310	-369	37 620 693
2012	37 620 693	-22 106 679	-2 106 289	-20 000 390	17 620 303
2013	17 620 303	-18 606 820	-986 517	-17 620 303	0
		-65 719 221	**-22 054 221**	**-43 665 000**	